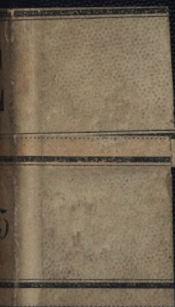

315

B

35

5

OEE Könyvtár
Áll.Ell. 2018

11/11

11/11

BIRTOKPOLITIKA

IRTA ÉS FELOLVASTA

BORSOD-GÖMÖR-HEVESMEGYÉK ERDÉSZETI EGYESÜLETÉNEK 1909. JUL. 4-ÉN GYÖNGYÖSÖN TARTOTT ÜLÉSÉN

ELEK ISTVÁN

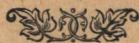
M. KIR. ERDŐMÉRNÖK

KÜLÖN LENYOMAT A „MAGYAR ERDÉSZ”-BŐL.

KIADJA: BORSOD-GÖMÖR-HEVESMEGYÉK ERDÉSZETI EGYESÜLETE.

ÁRA 1 KORONA.

*Fizetve jeliül
1909 aug 22.*

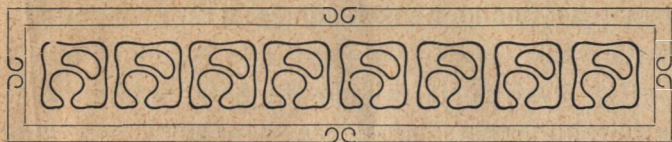
Szucs

UNGVÁR

NYOMATOTT SZÉKELY ÉS ILLÉS KÖNYVNYOMDÁJÁBAN

1909.

A divat nem jár mindig az észszerűség útján, hóbortjai kiismerhetetlenek, sokszor azonban van okos, sőt szükséges divat is.

Ilyen okos és szükséges divatnak tartom én a birtokos osztály megerősítését célzó állami tevékenységnek, a birtokpolitikának felkarolását.

A politikai élet mostanában erősen hullámozik. Államférfiaink nem fogynak ki a leleményességből, hogy újabb és újabb elvek hangoztatásával kíséreljék meg a hullámokon való táncot és a háborgó elem megfékezését.

A legutóbbi 10 év alatt sok büszke zászlós hajót láttunk már elsülyedni a politikai élet forogtatásában, de azért a jelszavak alatti küzdelem tovább tart. A zászlós hajókról kiadott jelszavakat az ujságok riadóvá fújják s alig született meg egy eszme, már is millió ember kész megesküdni rá, hogy most csak a magyar vezényszó, — majd az általános titkos választói jog, —

ismét az önálló bank boldogít, a hogy épen divattá válik.

Egy ilyen bajjal küzdő hajóról dobhatták ki a birtokpolitika jelszavát is, s akadtak, kik kincset sejtve abban, nyomban felkapták, s alkalmas eszköznek tartották a forrongó közhangulat lecsendesítésére és a nemzet boldogítására.

Azelőtt senki sem foglalkozott nálunk a gazdasági és birtokpolitikai kérdésekkel, ma már egész irodalom keletkezett ezen kérdések megvitatása körül, sőt már a telepítésről, parcellázásról stb. beterjesztett törvényjavaslat is ezen gazdasági irányzatnak a szülöttje.

A birtokpolitikai kérdések felvetése különben a magyar gazdaközönség részére elég későn jött, s mint rendszerint, most is az okozat megjelenése keltette fel az emberek figyelmét, hogy kutassanak az ok után.

Rászakadt az országra a kivándorlás csapása, s míg a haza polgárai a tengeren túl keresnek menedéket, addig egyidejűleg északról és keletről egy idegen népfaj özönlik az országba, itt ragad, mint a bogáncs, rátapad a nemzet testére, mint az élősdű rovar. Az ország földjét idegen tőke terheli; a kisbirtokos kétségbeesetten küzd a teherrel; a közép birtokos osztály elpusztul; a nagybirtok is ingadozik; az idegen tőke pedig vásárolja össze az eladósodott magyar földet, az idegen nemzeti kultúra erősbí-

tésére. Erdélyben és északon mindennap egy-egy végvárát vesztí el a magyar nemzet.

Ennyi és ily komoly bajoknak kellett a nemzetre beköszönteni, hogy államférfiaink a süllyedő hajóról kidobják a birtokpolitika eszméjét.

Hála Istennek most már az eszme divatossá lett, de megvalósítása még mindig késik, az állam ily irányú tevékenysége kezdetleges és ingadozó.

Sok apostola van már ennek az eszmének, de ha megkérdeznők azokat, a kik e szót már igen gyakran leirták s hangoztatták, hogy tulajdonképen mi is az a birtokpolitika, sok politikus és ujságíró úgy járna, mint az egyszeri cigány a kirchenparádéval — nem tudná megmondani.

A politika uri huncutság, azt tartja a tót, komolyabban meghatározva előnyszerzési törekvés a magunk, vagy az általunk képviselt közérdek javára. Birtokpolitika alatt tehát a birtokos osztály előnyére szolgáló köztevékenységet kell értenünk, minthogy pedig nagyobb arányú köztevékenység kifejtésére nálunk szegény nemzetnél csak az állam képes, kizárólag az állam által követendő birtokpolitikával kívánok ez alkalommal foglalkozni.

Az eddig hangoztatott eszmék, továbbá a telepítési és parcellázási stb. törvényjavaslatban foglaltak arra engednek következtetni, hogy a tervezett állami tevékenység inkább új gazdasági

existenciák létesítését és a kisgazda birtokszerezési törekvését támogatja, de kevésbé törődik a meglévő kis és középbirtokok viszonyainak rendezésével.

Attól tartok, hogy a 120 millió koronával megindított tevékenység így csak ugrás a sötétségbe, mert úgy tesz az állam, mint az a gazda, a ki meglévő földjét sem képes megmivelni és kihasználni s mégis azzal akar szorult helyzetén segíteni, hogy újabb területeket szerez és fog művelés alá.

Hogy a nagybirtok ingadozik, azt személyi okra is vissza lehet vezetni; hogy a középbirtokos osztály elpusztul, arra is rá lehet mondani, hogy az ősi virtus és a könnyű hitel ölik meg; de igen nagy bajnak kell ott lenni, a hol a parasztgazda is vergődik, a ki pedig maga műveli földjét és a kinek minden igénye csak az élet fentartására terjed ki.

Hogy ma már a gazdálkodás révén nálunk még a kisgazda sem boldogúlhat, annak legfőbb oka, hogy az ország birtokrendszeré nem idomult és nem alakult át a gazdaságilag is rohamosan fejlődő kor viszonyaihoz és igényeihez, hanem az azóta tagosított községek kivételével, a kisgazda birtoka abban, vagy rosszabb állapotban van, mint a hogy azt a földesuri jogok megszűnésével kiosztották. Tulajdonképpen tehát az ország gazdasági és birtokviszonyai rendezet-

lenek, vagy legalább is nem a kor igényeinek megfelelően rendezettek.

A rendezetlen gazdasági tényezők között a homloktérben áll a közös legeltetés kérdése.

A kispasztor és kezdő földműves boldogulásának legelső alapfeltétele, hogy megadassék neki az alkalom és a mód ahhoz, hogy állatot tarttasson, minthogy pedig ehhez elegendő, vagy erre alkalmas földje nincs, a közlegelő volna hivatva arra, hogy ezeket a kisgazdasági existenciákat támogassa.

A közös legelők azonban nem felelhetnek meg hivatásuknak a következő okokból:

Azok területe sok részben el van szántva. Maga a legelő el van kopva, ki van zsarolva, vagy elbokrosodva. Sok része már meredekségénél fogva sem alkalmas állandóan való legeltetésre. Legtöbbször az eredetileg kiadott legelőterület, még ha karba helyeztetnék, sem volna elegendő a község lakosai által tartott és kihajtott marhaállomány legeltetésére. A közlegelők rendszerint a volt urbéres közbirtokosság tulajdonába adták ki, s így sokszor az abban kis arányrészrel bírók, vagy az abban nem részes kisemberek legelőt ott nem kaphatnak.

Ezek a bajok pedig a föld népének életerére tapadnak, mert nem számítva ide az alföldi tanyagazdaságokat, a dülőrendszerben küzködő gazdálkodók léte vagy nem léte, boldogulása

vagy pusztulása — a közlegelőhöz van kötve.

A jelenlegi törvényes kereteken belül, az itt elősorolt bajok orvoslása vagy egyáltalán nem lehetséges, vagy kevés sikerrel jár. Így az elfoglalt legelőterületek visszavétele alig kivihető.

Kerületemben ezek a jogtalan foglalások szokatlan mérvet öltöttek. Egyes községek határában, mint: Mátraballa, Bodony, Recsk stb. községeknél, egyenként több száz kat. hold közlegelő területet törtek fel, rendszerint a tehetősebb, jobbmódu gazdák.

Ezeknek a jogtalan foglalásoknak egy része már a kataszteri felmérés előtti időkből való. Az új felmérés a tényleges állapotot a bemondás alapján vette fel, s így az elfoglalt legelőterületek, telekkönyvileg is a fogláló nevére irattak. Az esetleges visszafoglalási szándékot adásvétel és öröklés stb. is bonyolíthatják.

A visszafoglalási szándék azonban életre nem kelhet, mert a közöslegelő a volt úrbéresek tulajdonát képezvén, ez a közbirtokosság a visszafoglalás mellett dönteni, vagy erre bárki-nek is megbízást adni nem fog, mert egyéneként ők maguk lévén a foglalók, a főludasok terrorizálják a gyengébbeket.

Itt tehát csak hivatalból elrendelt visszafoglalások volnának helyén; de hol a törvény, melynek alapján ez elrendelhető volna?

Hasonlóan nehéz körülmények merülnek fel a közlegelők elkopárosodott részének befásítása, a vízmosások megkötése, szóval a legelő jókarba helyezésétől kapcsolatban. Igaz, hogy vannak törvényeink a kopárok befásításáról és vízmosások megkötéséről, talán több mint kellene, sőt az e törvények alapján megindított állami akció, mit a földmivelésügyi kormány egyrészt az állami erdőhivatalok, másrészt a kulturmérnökségek által végeztet, sem kicsinylendő, az állam áldozatkészsége pedig e téren csodálatra méltó, még sem áll arányban a mozgósított munkával és költségekkel az elérhető eredmény és főleg a közlegelő jókarba helyezése még a vízmosások megkötésével és a kopárok fásításával sem volna befejezettnek tekinthető.

Hevesvármegyében a földmivelésügyi kormány két állami csemetekertet is tart fenn, hol kopár és vízmosásos területek befásításához szükséges csemetéket nevelünk. Ezekre a területekre a csemeték teljesen ingyen adatnak ki, s emellett a szegénysorsu birtokosok még állami pénzsegélyben is részesülnek.

Csak itt Hevesben a csemeték nevelésére 8—10 ezer koronát, a kiosztott pénzsegélyekre 3—4000 koronát költ el évenként a földmivelésügyi kormány.

Számbavéve, hogy ez az akció itt már közel

15 esztendeje meg lett indítva, már is szép kis összeget áldozott az állam a közlegelők jókarba helyezésére.

Áldozatkészség tekintetében nem marad hátra a kulturmérnökség által, szintén a földművelésügyi minister fenhatósága alatt vezetett akció sem. Évenként ezreket költenek ők is, csak-hogy a pusztuló és szakadozó közlegelők megköttessenek, a termő és életet tápláló anyaföld iszonyatos ráksebei újra kizöldüljenek.

Ugy az erdőgondnokság, mint a kulturmérnökség akciója azonban részleges voltánál fogva öncéljukat sem igen érhetik el, a gazdaközön-ség gazdasági viszonyainak javulására pedig alig lehetnek befolyással.

A vízmosás, kötés és fásítás nevezetesen csak a legelők megromlott részeire terjedhet ki, ezek a területek pedig a közlegelőben rendszerint szétszórtan, a legváltozatosabb elosztásban fekszenek. Tehát a törvényes alapon álló intézkedésekkel csak a foltozás hálátlan mesterségére vagyunk utalva. A vízmosás kötések és fásítások egészen jól mennek mindaddig, míg vagy olyan mély árkokra terjed ki, miket a legelő jószág különben sem járhat meg, vagy félreeső helyen vannak, miket így könnyebben el lehet kerülni, de mihelyt az egymásmellé sorakozó fásítások annyira haladtak előre, hogy a különben is rendszerint kevés legelőből területileg is

tekintélyes rész válik tilalmazottá, vagy még inkább ha ezek az itt-ott létesített foltok az egyes legeltethető területeket egymástól elzárják, fogásaink és fásításaink áldozatul esnek a marha által való kitaposásnak.

Szigoru rendszabályok, büntetések mit sem érnek, mert mikor a marha éhes — nincs legelője, — sőt otthon sincs takarmány: nincs arra hatalom és erő a mi sok fáradtsággal és költséggel odaültetett csemetéinket a legeltetés ellen megvédelmezze.

Csakis olyan fásítási tervek volnának komolyan és sikeresen végrehajthatók, amelyek nemcsak a legeltetési tilalmakról, hanem a szükséges legeltethető területekről is gondoskodnának.

Eszerint meglevő törvényeinkkel a bajt gyökeresen orvosolni nem lehet, mert ez a kérdés csak a közlegelők ügyének rendezésével együtt nyerhetne megoldást olyképen, hogy mindenütt elegendő közlegelők alkotása után, a legelők 5—10 részre volnának osztandók, s a legelőnek egyik $1/5$ — $1/10$ része helyezettetnék mindig tilalom alá. Ezen részlet a tilalom ideje alatt lenne kitisztítva, azon a szükséges fogások és fásítások létesítve s csak felszabadítása után kerülne sor a többi következő $1/5$ — $1/10$ részletre.

A kispazda a legeltetési mizériák mellett a miatt is bajban van, hogy földjeinek lehetetlen

szétszórtsága miatt nemcsak hogy a nyári takarmányozásra nem gondolhat, de még a téli takarmányt sem képes termelni.

Természetesen az volna a legjobb, ha minden területet művelés alá lehetne fogni, s az állatokat istállón tartva, felhagyni a legeltetéssel, mert hiszen ahhoz kétség sem fér, hogy aránylag bármely más gazdasági kihasználáshoz, a legcsekélyebb hasznot nyújtja a legelő; elvész a trágyahozam, s emellett a termőtalaj a legelő állatok tiprása következtében folyton gyengül, sőt idővel hasznavehetetlenné válik; de lehet-e az istállóztatásra csak gondolni is a mai birtokmegoszlás mellett?

Nem! mert a legeltetés csak a legszigorubb tanyarendszer mellett szünhet meg, és ha a község határa csak két-három dülőben van is kiosztva, arra egy kispasza sem képes, hogy nyáron át a legszorgosabb munkaidőben is kaszálja, és hordja haza az istállótól sokszor több kilométer távolságban fekvő földjeiről a takarmányt, és ha ő maga háznépével dolgozni kimegy a határba, ki eteti, gondozza az otthon maradt állatokat?

Istállóztatni tehát csak tagbirtokban és megfelelő cselédség mellett lehet, a kispasza nem tarthatja nyáron át a marháját otthon. Bárcsak télire való takarmányt tudna termelni elegendőt, de még ez sem sikerül mindenütt.

Sok községben olyan a birtokkiosztás, hogy egy fél telkes gazdának 50—60 darabban is fekszik a birtoka. Számon is alig tudja tartani, hogy hol és merre van neki egy darabka földcskéje, nemhogy megfelelően művelhetné azt.

Épen ezen birtokmegosztás miatt sok községben még ma is a nyomásos gazdálkodás járja. Egyharmad ugar, egyharmad őszi és egyharmad tavaszi beosztás mellett télire való takarmányt termelni nem lehet, miért, azt felesleges megmagyarázni; a hol pedig a szabad gazdálkodásra tértek át, ott új bajok szakadtak a kisgazda nyakába.

A nyomásos gazdálkodás mellett az ugar jó volt a legelő pótlására, mikor pedig már sem a legelőn, sem az ugaron nem volt mit enni, járhatott és jóllakhatott a jószág a felszabadult tarlón, emellett jól beoszthatták a külön fajú állatok részére a legelőt, sertésnek az ugart, szarvasmarhának a gyepet stb.

A szabad gazdálkodásra áttért községekben minden állat: liba, sertés, kecske, szarvasmarha, ló, ökör egy legelőre szorúl, a legelő a túlterhelés miatt is, de meg rendszerint kizsartó silánysága, vagy a mindgyakrabban ismétlődő korai szárazságok miatt, már júliusban teljesen kiszül s így az esetleg vetett és termelt takarmányt a gazda már nyáron feleteti.

Így szorúl a kisgazda teljesen a rét termésére.

Igen ám, de igen ritka az eset, hogy a gazda többi földjével arányban elegendő réttel rendelkezne, sőt ha volna is elég területileg, minőségre nem megfelelő.

Épen a fentebb leirt okokból a jószág, főleg ökrök, lovak, sokszor a csorda minden ősszel, sőt néha tavasszal is megjárja a rétet.

Hogy a gazda rétvét is rendesen művelje, trágyázza, ahhoz csakugyan nincs ereje és érkezése, épen földbirtokának tagoltsága miatt.

Van azonban más baj is. Arra kevés ember gondol, hogy a rétek és mezőgazdasági földek védelme feltétlenül megkívánja, hogy a környező hegyeket legeltetéstől ment erdők övezzék.

Vessünk egy tekintetet a jó palócok vidékére, a hol a magán spekuláció az erdőket már jóformán mind kiirtotta és vagy értéktelen szántókká alakította, vagy birkanyájakkal tiportatja. Itt sohasem biztos abban a gazda, hogy mennyi és minő takarmányt fog rétvéről behozni. Például 10—15 évvel ezelőtt a Tarna völgyének különben igen jó rétszele viz alá merültek. Sás, nád, és kalokány foglalta el a réti perje és vad lóhere helyét. A fürj verése helyett vadrucák hápogása és a bölömbika bugása törte meg a reggeli és esti szürkület csendjét.

Hála a földművelési kormány e térre is kiterjedő gondoskodásának, — a Tarna medrét, —

az állam óriási áldozata árán a kulturmérnökség megnyitotta s kitisztította.

Két-három év óta már a víz eltűnt, ismét visszaköltözött fészket rakni a fürj, s ez évben már dús rendeket vágott a kasza.

De meddig tarthat ez a mesevilág?

Se meddig; talán jövőre már megint nem kaszálnak itt. Nem kell ahhoz csak egy esős tavasz, sebes záporokkal és a Tarna meder ismét megtelik iszappal s újra elposványosodnak a rétek. De ha nem következne be az a csapás mindjárt a jövő évben, könnyen érheti a gazdát a meglepetés, hogy pl. még ma bizakodva örvend az ígérkező szénatermésnek, másnap arra ébred, hogy a nagy vízzel jött iszap elfutotta a rétvét, avagy már rudasokba gyűjtött szénáját a hegyekből lerohanó ár magával sodorta.

A „Meteor“ időjós ujság a legutóbbi évek szárazságait a telefon és távirda vezetékeknek tulajdonítja, feltevését arra alapítván, hogy az évi csapadékmennyiség arányban csökken a vezetékek elterjedésével. Persze ő arra nem gondol, hogy ugyanezen időszakra esik a magán erdők következetes pusztulása is.

Pedig hogy inkább ez az oka a gyakori szárazságoknak, azt annyival könnyebb bizonyítani, mert nem kell feltevésekre építenünk, hanem tényekre hivatkozhatunk.

Tény, hogy az erdővel borított vidék évi

átlagos csapadékmennyisége nagyobb, mint az erdőtlen vidéké. Ha a csapadék eloszlását fel-tüntető térképet megnézzük, látni fogjuk, hogy a több csapadék körülbelül megjelöli a több erdő, a kevesebb csapadék a kevesebb erdő helyét.

Tény, hogy azelőtt esős jellegű vidékek, az erdők irtásával arányban száraz jellegűvé váltak. E tény szemléltetésére nem is kell Köves Arábia példájára hivatkozni, van hazánkban elég szomorú példa rá.

Tény, hogy a talaj takarójától megfosztott erdő nem ereszti el, sőt ez az Isten által teremtett leg-tökéletesebb vízgyűjtő felfogja a legsebesebb zápor vizét is s iszaptól mentesen, szabályozva adja át lassanként a pataknak, — vagy a fa-gyökéren át vissza a légkörnek.

Tény, hogy az erdő hőkisugárzása által, az alsóbb és felsőbb légkörök különbözeteit ki-egyenlíti, így a fagy és jégkárok esélyeit csökkenti.

E tényekből világos, hogy az erdők meg-maradása elsősorban a mezőgazdaság érdeke, és ha az erdő nem volna is számottevő gazda-sági tényező, még akkor is a mezőgazdaság létérdeke kívánja meg, hogy védelmére az erdők érintetlenül fenntartassanak.

Már említettem, de vissza kell rá térnem, hogy a kisgazda boldogulásának egyik szintén erős gátja, hogy kivételével a tanya rendszerü,

és tagosított községeknek, — a paraszt birtok dirib-darabkákban az egész község határában szétszórva fekszik.

Ha ez a parasztbirtokos jól akarná megművelni a földjét, épen két annyi igaerőt kellene tartani s két annyi kézimunkát fordítani a termelésre, mint hasonló birtokú tagbirtokosnak, mert a fél munkaidő a sok ide-oda járáskelessel telik el. Mivel pedig az előbb tárgyalt okokból szegény embernek szegény a sora, kétannyi iga helyett még a rendesnek felét se képes kitartani, de egyéb állatja is kevés van, és ha van, a trágya felét a legelőn hullatja el; miképen javítsa az ilyen gazda földjét? Sok darab földje annyira van az istállótól, hogy a trágyahordás idején a rövid napokon, egyszer ha tud fordulni.

E szerencsétlen birtokállapot oka annak, hogy a parasztgazda csak karcolja a földjét, tiz évben egyszer ha javítja, sohase vet, arat, vagy kaszál annak idején, terményei és állatai úgy mennyiség, mint minőség tekintetében messze elmaradnak az uradalmak és tagbirtokosokétól.

Vétkesen könnyelmű politika ilyen viszonyok között gazdálkodó népnek a birtokszerzést, megfelelő birtokrendezés nélkül elősegíteni, mert rendszerint minél több bajjal és nehézséggel küzd a nép, annál nagyobb éhséggel veti magát a földre, ilyen vidéken nincs olyan magas

ár, mit a földért meg ne adnának, a vételért azonban kifizetni, itthoni keresményéből egy sem birja, s több birtokával, kevesebb erejével, még hamarabb elül. Egyik, némelyik ugyan segít magán ideig-óráig az Amerikából hozott, vagy küldött pénzzel, de mihelyt újult erővel és szép reménnyel ismét a hazai rögnek vetette ekéjét, attól az időtől kezdve ismét csak pusztulni kezd.

Az elsoroltakon kívül végzetes baja sok hegyvidéki lakosságnak, hogy oly területeken kénytelen mezőgazdaságot űzni, melyek erre egyáltalán nem alkalmasak.

A népek térfoglalása mindenütt egyformán történt. Először a síkságot, később az előhegyiséget, majd a hegyeket is meglakták.

A megtelepülés helyét azonban nem mindig az okszerű földmivelés feltételei jelölték meg. Sokszor a legeltetés, esetleg más békés népektől való harácsolás, avagy bányászat, üveghuta és más iparág folytatása célzatából egyes családok és törzsek a hegyek közé húzódtak s bizony akkor nem igen keresték, hogy lakóhelyükön van-e mivelésre alkalmas, elegendő föld. Az állami rend megerősödése és a birtokelkülönítések később e lakókat is a békés foglalkozásra, a földmivelésre hajtották. Így vette kezdetét a földevés. Hogy földjük legyen, természetesen erdőt irtottak, eleinte a jobb helyeken,

később már nem is válogatták, ahogy hozzájutottak egyformán kiirtották a televényes laza oldalakat, a nehezen megközelíthető hegytetőket, a meredek köves helyeket, feltörték, vetették, míg kimerült s ott hagyták ha már nem termett és ez a földevés, ahol még tart belőle, ma is vigan folyik. De egyszer csak végére érnek, mert ma már nincs gazdátlan föld s a község és ország szigorú határok közé van ékelve. Ez az emberlakta hely tehát nagyobbra nem nyulik és mi történik, ha megettek már itt a lakók minden ehetőt?

Előttünk áll a számos példa: nyomor, inség, küzdés egy darabig, aztán a tömeges kivándorlás.

Itt Hevesben szép példáit látjuk a földevésnek és az oktalan terjeszkedésnek, a pétervásári járás csaknem minden községében, vagy itt a Mátrátetőn, a hutások lakóhelyein.

Volna a palócnak elég földje, de a 30⁰—40⁰-os lejttei bíró hegyoldalakat igazán kétségbeesett erőfeszítéssel képes csak felkarcolászni. Leviszi innen a zápor nemcsak az esetleg rászórt trágyát, hanem sokszor a termést és magát a földet is. Itt terem az a temérdek iszap, a mi alant fekvő rétjeiket önti el. Ezek a hegyoldalak sokszor, mint az idén is, nem adják vissza a belevetett magot sem, bőterméskor pedig adnak 3—4 magot. A frissen irtott oldal többet is ad, de a régebben használt ennyit sem.

Ezeket azután otthagyják kopárnak. A felhagyott szántókat és a többi még irtatlan, de többszörösen átszálalt erdőket pedig szakadatlan tiporja a birka, szarvasmarha és minden más legelő állat.

A birtokrendezés alkalmával kiadott legelők is lehetetlen meredek oldaluk, túlcsigázott, kiszarolt, a verőkön egészen az alapkőzetig lekopott, vízmosásokkal és szakadékokkal éktelen területek.

Csodálatos, hogy a gazdaközönségnél még ma is általános a felfogás, hogy legelőnek minden terület jó; pedig a legelőnek már csak azért is jobb földek valók, mert hiszen annak nemcsak a termése lesz évről-évre elvéve, hanem a talaja is tiporva. Különösen nem alkalmasak tehát a meredek oldalak a legeltetésre, mert azon az eső vize megfut, a talaj egész nyáron át soha sem ázik át, így ott kellő fűnövés nem is várható, de ilyen oldalakat nem is volna szabad legeltetni, mert minél lazább, annál rohamosabban, minél kötöttebb, annál lassabban, de mindenesetre hasznavehetetlenné és terméketlenné válnak az állandó legeltetés által.

Nos hát, hogy boldoguljon ilyen helyeken a parasztgazda, a kinek van ugyan földje elegendő, de tulajdonképen se szántója, se rétje, se erdeje, se legelője nincsen.

120 millió sok pénz! — Ezzel lehet valamit

kezdeni. Én lelkesedem a Darányi Ignác földmivelésügyi minister által megindított telepítési politikáért, de mégis meg kellene gondolni, nem jobb volna-e a telepítési politikát az ily mostoha vidékre szorult lakosság birtokviszonyainak rendezésével kapcsolatba hozni?

Utoljára hagytam a gazdaközönségnek még egy fájó sebét, hogy t. i. gazdaságához mérten nincs elegendő erdeje, nincs tüzelője, szerszám-fája és épületanyaga.

Első tekintetre ez nem is tűnik fel olyan nagy bajnak, mert a kinek nincs, az vehet és ott, a hol a gazda csak a tőárt fizeti meg s maga szállítja haza, nem is pusztul bele.

A szállítási költség azonban lényegesen emeli a faárat s így az erdejétől fosztott, vagy az erdőtől távolesó vidékek lakói pótolni igyekeznek a drága fát otthoni gazdasági termékekkel és szárított trágyával.

Így ereszti el a gazda saját ütőeréből csep-penként a vért, mert az a gazda, a ki szalmáját és trágyáját feltüzeli, nem tarthat lépést a termelőképeség fokozásában a korral, ellenben az évről-évre fokozódó terhek sulya alatt elbukik.

Az erdő tehát feltétlenül szükséges kisegítő része egy okszerűen berendezett gazdaságnak. A kőszén a fát sohasem pótolhatja, mert a kőszén is csak úgy terhelik aállítás költségei

és míg a köszén nincs mindenhol, erdőt mindenütt lehet nevelni.

Ideális gazdasági állapot tehát az volna, ha minden községnek legalább annyi erdeje volna, hogy a mezőgazdasággal foglalkozó lakosai részére termelési, vagy legfeljebb tőárban állandóan adhasson át elegendő tűzifát, hogy így a gazdálkodók ne legyenek kénytelenek a földjük termelőképességének fentartására és fokozására szükséges szalmát és trágyát felégetni.

Ezen ideális állapottal szemben áll a valóság, hogy például alföldi községeink határában egyáltalában hiányzik a fa és az erdő; a hegyvidéki községeknél pedig a volt urbéres közbirtokosságok az egykori faizási jog megváltása fejében rendszerint oly nevetségesen kis területet kaptak, hogy az azon termelhető fa mennyisége távolról sem áll arányban a község lakosainak faszükségletével. A község határában levő magánerdők faállománya pedig rendszerint a spekuláció áldozata lett, minek következtében a lakosság még a favágatás, fafuvarozás, erdősítés és faipari foglalkozás által való keresettől is megfosztatott.

Ha a kispazda ennyi sorvasztó baja közt Amerikára veti tekintetét, azon senki se csodálkozzék.

A kivándorlási mozgalom elterjedése igazolja azt az állításomat, hogy a bajok főoka: a gaz-

dasági viszonyok rendetlensége, mert azt látjuk, hogy tanyarendszerrel, vagy jól tagosított határral bíró községekből kevés a kivándorló, ellenben rosszúl tagosított, vagy dűlő rendszerben küzködő községekből telnek meg a hajók utasokkal.

Nem a termőföld jósága vagy rosszasága elsősorban az irányadó, hanem a gazdasági viszonyok, mert Mezőkövesdnek például csak jó a határa, szorgalmas a népe s mégis vándorol, viszont itt Gyöngyös és Pásztó vidéke nem nevezhető épen Kánaánnak s egy-két szórványos eset kivételével még nem lehet kivándorlásról beszélni; bár sietek kijelenteni, hogy ez a vidék a föld népét itt kötni képes, annak tisztán csak a szőlőművelés fellendülése az oka és nem kis mértékben a bemutatott bortermelők szövete, mely a kapás hulló verejtékét csengő arannyal váltja be. Tehát gazdasági tényezők! Példás birtokviszonyok itt sincsenek, de legalább a szőlősgazda terméséből pénzt lát, a munkás pedig a szőlőmunkával pénzt keres.

Szőlő nélkül ez a lakosság is a nyomorba süllyedt volna.

Szőlőt azonban nem ültethet a földjébe mindenki, már csak azért sem, mert ha beköszönt a tultermelés ideje, megint csak vissza kell térni az ekéhez. Egyes községeknek a szőlőművelés által nyert kedvezőbb gazdasági helyzete nem változtat a szigorú értelemben vett mezőgazda-

ságot fojtogató bajokon s itt az ideje, hogy a kormány az okok megszüntetésével komolyan foglalkozzék.

Nem tudok más segítséget, mint *telepítéssel kapcsolatos új birtokrendezés általános keresztül vezetését.*

Természetesen erről törvényt kellene alkotni és a birtokrendezést következő elvek szerint megcsinálni. Az új birtokrendezés a szőlőkre és kertileg művelt területekre, valamint a tanya rendszerben kiosztott, vagy célszerűen tagosított községek határait, a tagbirtokokra nem terjedhet ki, ellenben a legelő és erdő birtokviszonyai még ezen községekben is rendezendők.

Az állam kizárólag csak a birtokrendezéssel kapcsolatosan telepítsen és parcellázzon, magán-telepítések és parcellázások megszüntetendők.

A birtokrendezés községenként történnék.

Számba veendő volna elsősorban is, hogy a község határában a rendezés alá kerülő összterületből, mennyi alkalmas állandóan mezőgazdasági művelésre és legeltetésre.

A volt urbéri legelő és erdőilletőségek a község által megváltandók.

Községi legelőterületül a kiosztható mezőgazdasági földek területének legalább $\frac{1}{5}$ -öd, legfeljebb $\frac{1}{4}$ -ed része volna kiadandó.

Ha a kiosztásra alkalmas területekből az igényjogosultak illetősége ki nem telnék, vagy vétel útján szerezzen az állam a rendezés tárgyát

nem képező közép- és nagybirtokokból megfelelő területeket, vagy a telepesül jelentkező községi birtokosokat telepítse ki, átvéve tőle házát és földilletőségeit. Ha pedig a községi lakosok eladó birtokokból vásárolni akarnak, ezen birtokokat is szerezze meg az állam a birtokrendezés alkalmával és a gazdáknak többi birtokával együtt adja ki az így vásárolt illetőséget is a kommasszált területből.

A birtokilletőségek lehetőleg egy tagban, legfeljebb külön a rétek, külön a szántók adandók ki és pedig közelebb a községhez a kisbirtokosoké, míg a nagyobbaké, a kik birtokukra tanyát is építhetnek távolabb.

Minden községben, a hol erre alkalmas területek vannak, községi erdők képezendők. A községi erdő területének rendszerint annyinak kellene lenni, mint a legelőnek, de legalább is 500 k. holdnak, mely minimumon alul csak ott lehet kivétel, a hol a község határában ennyi erdőterület egyáltalában nincs senkinek birtokában.

Hogy miért 500 k. hold legyen a minimum, azt könnyű megérteni, mert ennél kisebb erdőterület fentartási, kezelési és őrzési költségei aránytalanul többbe kerülnek, tehát legalább is ennyinek kell lenni, hogy egy külön alkalmazott erdőőr tartását megbirja.

A községi erdők elsősorban a volt urbéresek erdőilletőségeiből, továbbá a kiosztásra és legelőül való kiadásra alkalmatlanoknak minősített terü-

letekből, aztán az 500 k. holdnál kisebb magán-erdő területekből volnának képezendők. Ezek a területek feltétlenül községi erdőterületekűl adandók át, de ha ezekből sem telne ki a minimális 500 k. hold, vagy a községi legelővel egyenlő nagy terület, akkor ezen határig a község kisajátítási jog alapján szerezhesse meg a még hiányzó területet, bármely más erdőbirtokosoktól.

Természetes, hogy a községek kártalanítani tartoznának az összes igényjogosultakat. Hogy miből, azt hiszem nem nehéz e kérdést megoldani. Bocsásson ki az állam erdő és legelő megváltási kötvényeket, mint pl. egykor a regále megváltáskor tette s a községek ezzel fizessék ki az igényjogosultakat; viszont az állammal szemben terheltessenek meg a községek a kötvények kamatainak és törlesztéseinek évenként az állam kasszájába való befizetésével.

Mosolyra derítő naiv felfogás az, mely így a községek megterhelésétől tart, épen mintha annak idején a regále állami megváltását azzal ellenezték volna, hogy az sok pénzébe kerül az államnak.

Nos és nem volt jó üzlet a regále megváltása?

Ez is jó üzlet lenne a községekre, hiszen tekintélyes ingatlanokat kapnának évi járadék fejében, csak arról gondoskodják a törvény, hogy a megváltási összeggel a községek be ne csapassanak és ha így a községek által megváltandó terület túlnagy volna, vagy annyira ki-

használt és kizsarolt, hogy erdővé alakítása a községet tényleg nagyban terhelné, járuljon hozzá az állam a megváltási összeghez, mint azt ma is megteszi, ha községi legelők vételéről van szó, engedje el az adót, kezelési költségeket, adjon ingyen csemetéket stb.

Hogy az államnak itt áldozatokat kell hozni, az nyilvánvaló, de hát az kötelessége is, mert különben ne is beszéljünk birtokpolitikai kérdésekről.

Gróf Mailáth József először Kassán, most a palicsi országos gazdakongresszuson a közép-birtokos-osztály megmentése érdekében szólalt fel, dicséretreméltó tudással és jóakarattal. Nos, én is adok egy eszmét, mely egy új közép-birtokos-osztályt teremthet a jövőben, az erdő-középbirtokosok osztályát.

Hogy a magánbirtokosok kezében levő erdők mily szomorú pusztulás útján állanak és hogy ez mennyire sérti a többi birtokosok és az ország gazdasági érdekeit, arról már előbb szóltam.

A magánerdők ügyét tehát feltétlenül rendezni kell. Az 500 kat. holdnál kisebb erdőterületeket, mint előbb említettem, a községek váltanák magukhoz, ha azonban ezekből az erdőterületekből oly nagy községi erdő kerülne ki, hogy annak terheit a község előreláthatólag nem bírná meg, úgy a község által meg nem tartható feleslegekből, valamint az

500 kat. holdnál nagyobb magánerdőbirtokokból *örök erdőbirtokok* volnának alkotandók.

Hogy mi az az örök erdőbirtok? Bizony ez egy új fogalom, én magam alkottam.

Hogy a magánerdőkben űzött visszaéléseknek és gazdálkodásnak végre az állam, a közérdekre való tekintettel, vétót mondjon, annak legfőbb ideje már elkövetkezett.

A magánerdők holt kézre, vagy jogi személy birtokába való átjátszása, avagy hitbizományokká való alakítása közgazdasági szempontból nem indokolt. Épen ezért nem tud a Beksits eszméje — bármennyit hivatkozunk is reá, — gyökeret verni, mert a vagyon forgalmát még az erdő fentartásának okából sem szabad megakadályozni.

Se több, se kevesebb korlátozás ne történjék, mint amennyit az erdő gazdasági hivatása megkövetel.

Az örök erdőbirtokoknál csak az oszthatóság kerül korlátozás alá és a mindenkori jogutód érdekei óvatnak meg.

A törvénynek tehát ki kellene mondani, hogy az örök erdőbirtokokká alakított birtoktest csak a felügyeletet gyakorló állami hatóság hozzájárulásával osztható meg, de 500 kat. holdnál kisebb részekre semmiesetre sem tagolható.

Az örök erdőbirtok tulajdonosai csak a birtok hasznélvezetére jogosultak, ez okból hatóságilag jóváhagyott tervek szerint kötelesek erdeiket kezelni.

Az 500 k. holdnál nagyobb magán erdőbirtokosok szabadon kérelmezhetik erdőiknek örök erdőbirtokká való alakítását, de kötelesek azt vagy tehermentesíteni, vagy a terhet oly törlesztéses kölcsönre átváltoztatni, hogy az évi törlesztési részleteken felül az erdő jövedelme a kezelési, őrzési, fentartási és egyéb közterheket mindenkor feltétlenül fedezze. Ha az erdő állapota erre feltétlenül biztos alapot nem nyújtana, úgy a tulajdonos más vagyonának jövedelmeit köteles lekötöni ezen feltétlenül szükséges évi kiadások fedezésére.

500 kat. holdnál nagyobb erdők, melyeknek birtokosai erdőjüket örök erdőbirtokká alakítani nem kívánják, vagy a fenti feltételeknek megfelelni nem tudnak; továbbá az 500 k. holdnál kisebb azon erdőterületek, melyeket a község meg nem tart, az állam által kisajátítandók.

Az állam az így kisajátított erdőkből, ha azokat megfelelően karba hozta, tetszése szerinti, de 500 kat. holdnál nem kisebb birtoktesteket alkot s azokat, mint örök erdőbirtokokat, jelentkező vevőknek, hasonlóan mint az állami telephelyeket, vagy a vételár bizonyos részletének befizetése, vagy évi járadék ellenében eladja.

Az örök erdőbirtokokat tulajdonosaik szabadon eladhatják, vagy adományozhatják, azok örökösödési törvényeink szerint örököltenek, megterhelni azonban mindig csak a felügyeletet gyakorló állami hatóság hozzájárulásával lehet,

mely hatóság csak törlesztéses kölcsön felvételét engedélyezheti, ha ugyan az erdőbirtok kezelési, őrzési, fentartási stb. költségei megfelelően biztosítatnak, mely költségek egyébiránt, mint közterhek, minden más követelést megelőznek.

Állami, községi, egyházi, hitbizományi, közbirtokossági és minden más kötött erdőbirtokok egészben vagy részben magánosok tulajdonába csak mint örök erdőbirtokok mehetnek át. Az arányosítási törvény megfelelő módosítást nyer.

Ezeknek az intézkedéseknek a törvénybe iktatásával gondolnám én Magyarország gazdasági viszonyait alaposan rendezhetni. Ha összegezzük az elmondottakat, kitűnik, hogy az ország gazdasági állapotát ez a birtokrendezés mennyire átalakítaná.

A községi legelők képzésével, s természetesen állami felügyelet alá helyezésével, megszűnnek a legeltetési mizériák, megszűnnek a kopárok és az életre nem való urbéri közbirtokosságok. A mezőgazdasági művelésre nem alkalmas szántók, legelők és az erdők erőteljes erdőgazdaságokká egyesítettvén, megszűnnének az árvizveszedelmek, a rétek elposványosodása és eliszaposodása. Azonkívül kizsarolt, most már hasznavehetetlen területek állíttatnának ismét az általános termelés szolgálatába. A községi erdők képzésével a birtokos osztály faszükséglete állandóan kielégithető volna.

A kisbirtokos osztály az által, hogy csak

jó földeket kapna tulajdonul és azokat is lehetőleg egy darabban, képessé lenne az okszerű földmivelésre és állattenyésztésre, talpra állna, megizmosodhatna.

Végérvényesen határoltatnának a mivelési ágak által elfoglalt területek s az emberek oktalan terjeszkedési vágya és a földevés gátakat nyerne, így a gazda meglevő földjének intenzivebb kihasználására és jövedelmezőbb gazdálkodási módzatokra vethetné egész erejét.

Az állam telepítési és parcellázási akciója az egyedül helyes irányba terelődne és óriási arányokat ölthetne. Ma ugyanis a telepes anyag nem a legjobb, rendszerint igen szegény emberekből kerül ki, a kik sokszor könnyelműek is, gazdaember nem mehet telepesnek, mert mit csinál otthon maradt földjeivel, házával. A parcellázások irreálisak, mert a gazda csak egy újabb távoleső földecskéhez jut drágán, aminek több a terhe, mint a haszna.

A birtokrendezéssel kapcsolatosan pedig az állam kizárólag földesgazda telepésekhez jut; cserébe azoknak elvett földjeikért és a parcellázott birtokrészleteit is kinek-kinek saját birtoka mellett lesz módjában kiadni. Ezzel a telepítéssel aztán már csinálhat az állam nemzeti politikát! A magyar tengerbe tót, oláh cseppeket ejt het, vagy az oláhok, tótok s más nemzetiségek tömegébe magyar éket verhet. Emellett megindul az okos földkicserélési folyamat. Az ország gazda-

közönsége helyet foglal a jó termő helyeken és vidékeken s ott hagyja inséget s nyomort nyújtó kiélt, rossz szántóit és legelőit, mikből idővel még hasznot hozó erdők válnak. A törvény az örökerdőbirtok megalkotásával a közép erdőbirtokos-osztályt teremti meg, mert örök időkre megóvja a gazdasági objektumot, mely ha tulajdonost cserél is, mindég hasznot hajtó állapotban s jókarban maradva, mindenkor módot nyújt egy középosztályu család tisztességes megélhetésére.

Az ország gazdaközönsége húzódjon csak vissza a termőföldekre s az erdőterületeket pedig engedje át gyárak, ipartelepek otthonának.

Ezzel a birtokpolitikával még ma sem késő Magyarországból egy erős gazdasági államot teremteni, hol a mai lakosság még megtalálhatja a jólétet s nem kell a vándorbothoz nyulnia. A messze jövő népességszaporulatait pedig majd szép erdők övezte vidéken megtelepülő ipar lesz hivatva eltartani.

Szép álmom! És ha nem ülne a visszavonás ezer éves átka ezen az elárvult nemzetén, ha vezérférfiai a jelszavak után való kapkodás helyett békés munkával igyekeznének megalapozni a gazdaságilag erős Magyarországot: ez az álmom valóvá válhatna.

Második honalapító lesz az az államférfiu, aki ezeket a birtokpolitikai eszméket felkarolva, ezt a tejjel-mézzel folyó szép országot ismét visszafoglalja, megszerzi a magyaroknak.

